

keskustelua

Viestintä ja logiikka

Onko Veikko Pietilä hölmö? Mikäli otamme kirjaimellisesti hänen¹ vastineensa, jonka lähtökohtana on kommenttipuheenvuoroni² hänen *Tiedotustutkimus*-lehden 5-vuotisseminaarissa pitämään esitelmäänsä³, olen esittänyt tämänsisältöisen väitteen, joka ei ole ainoastaan härski vaan kaiken lisäksi epätosi. Koska en suinkaan ole väittänyt Pietilästä mitään näin idioottimaista, haluan täsmentää tarkoittamaani. Näin myös siksi, että käyty sananvaihto ei koske ainoastaan suomalaisen tiedotusopin 'uutta aaltoa' vaan laajemmin ihmistieteiden metodologiakeskustelua. Jaan esitykseni kolmeen osaan, joissa käsittelen (1) monologiikan yleistä ongelmaa, (2) 'uuden aallon' problemaattisia kohtia ja (3) tieteelliseen viestintään liittyviä kysymyksiä.

1. Pietilä antaa ymmärtää, että monologiikka sinänsä episteemisenä tai metodologisena ohjelmana on hölmö. Tästä hän ei ole kysymys. On täysin järkevää ajatella, että voimme alistaa tutkittavan kohteemme (ihmistieteissä: inhimillisen toiminnan maailman) viime kädessä jollekin yhdelle selittävälle tekijälle, joka jäsentää kohteen omaksumislogiikan. Tällöinhän ei kielletä kohteen tosiasiallista moniaineksisuutta, se vain nähdään tietyllä tavalla hierarkkisesti jäsenyneenä.

Weberin *Wirtschaft und Gesellschaft* ei ole suinkaan hölmö teos, vaikka se yrittää osoittaa modernin (kapitalistisen) yhteiskunnan kehityksenä kohti yhdentyyppistä rationaalisuutta. Päin-

vastoin Weber vie todistelunsa läpi niin rikkaan aineiston pohjalta, että hänen teoriansa ei näytä ainoastaan uskottavalta vaan myös vakuuttavalta. Kuitenkin sen perustana on viime kädessä ainoastaan yksi selityspremissi, käsitys tosi järjestä (päämäärärationalisuus), jonka homogeenin esiinmurtautumisen inhimillisen toiminnan eri alueilla Weber haluaa osoittaa.

Niiden marxismin suuntausten kannalta, jotka muodostavat 'uuden aallon' taustan, Weber ei ole haettu esimerkki. Frankfurtilaisten käsitykset instrumentaalista järjestä (Horkheimer) tai yksilulotteisesta yhteiskunnasta (Marcuse) antavat ilmaisun vastaavan tyyppiselle teorialle kapitalistista yhteiskunta- ja kulttuurikehitystä hallitsevasta monologiikasta. Weberin metodologinen ideaalityyppi (hänen idealisminsa) on vain vaihtunut arvon tosiolevaisiksi reaaliksi abstraktiksi, joka muodostaa pääomalogiikan materialismikäsitteen perustan. Edellisellä ilmaisulla "vain" haluan pelkästään viitata ajatukselliseen jatkuvuuteen, joka ulottuu aina - 'uuden aallonkin' teoriasta löytyviin⁴ - kulttuuripessimismin näkyymiin. Weber oli resignoitunut, koska hänen mukaansa jokainen askel yhteiskunta- ja kulttuurikehityksen ainoalla oikealla, so. tosi järjen perustelemalla tiellä oli vain hänen pimentämistä elämän mielekkyyden valolta. Tämä iltahämärän mieliala on juuri se, mikä erottaa suomalaisen tiedotusopin marxismin 'toisen' (tai 'uuden) aallon' 'ensimmäisestä'⁵.

Kyse ei ole toisin sanoen siitä, että (viime kädessä) yksimääreinen tiedekäsitys sinänsä olisi simppelempi tai maho. Weber voi hyvinkin olla

paljon kestävämpi kuin Habermas, joka uudessa teoksessaan (*Theorie des kommunikativen Handelns*) on perustellut hajautettua rationaalisuutta inhimillisen toiminnan ontologisena perustana ja yhteiskuntatieteen metodologisena ohjenuorana. Itse kallistuisin enemmän Habermasin näkemykseen, joka on myös inspiroinut edellistä Weber-tulkintaa. Sinällään tämä ei kuitenkaan ratkaise sitä, kuka on hölmö tai fiksu.

2. Koska monologisuudesta sinällään ei päästä niin helpolla eroon, yritän seuraavassa systemaattisemmin paikantaa 'uuden aallon' yksimääreisiksi luonnehtimiani ongelmakohtia.

(a) *Olemuslogiikka*. Ns. pääomalogiikan keskeinen arvo marxismen teorianhistoriassa on ainakin siinä, että se on ajankohtaistanut uudelleen Hegelin, varsinkin tämän olemuslogiikan.⁶ Sen jälkeen ei ole enää paluuta marxismen pelkästään olemuslogiikan tasoihin tulkintoihin, joissa inhimillinen käytäntö (yhteiskunta) nähdään digitaalisena, toisistaan rajautuvien osien kokonaisuutena.⁷ Siirtymä historiallisen materialismin 'yhteiskunta=talous+politiikka+ideologia'-käsitteestä ja universaalidialektiikasta pääomalogiikan kohdeherkkään teoriaan kapitalistisesta yhteiskuntamuodostumasta ja sen käynninvoimasta (pääoma ylitsekäyvä subjektina) sisältää kuitenkin omat itse olemuslogiikkaan liittyvät pulmansa.

Tulomme 'uuden aallon' sanomalehtiteoriaan. Sitä vastaan esittämäni monologisuusväittämäni pitää nyt sisällään yksinkertaisesti seuraavaa. Koska pääoma ja sanomalehti ovat kaksi eri asiaa (olemuslogiikka), niillä on myös erilaiset olemukset (olemuslogiikka). Jotta voimme edelleen osoittaa, että toisen olemus hallitsee toista, meidän on esitettävä niiden molempien identiteetti. Tämän 'uusi aalto' on kuitenkin tehnyt ainoastaan pääoman muttei sanomalehden osalta. Pietilä⁸ ei samasta näitä identiteettejä, mutta nähdäkseni 'uuden aallon' piirissä ei toistakseen ole missään kerrottu, mitä sanomalehden oma olemus on. Sen identiteetistä on puhuttu ikään kuin se olisi pelkästään sen ei-identtisyttä: liudentumista arvon kehityslakiin. Tätä 'uusi aalto' ei ilmeisestikään halua väittää⁹, mutta esittämäni monologisuusteessin näkökulmasta se

pystyy tämän *osoittamaan* ainoastaan kehittälemällä teorian sanomalehden olemusmääreistä. Ja nämä määreet ovat jotakin, mikä määrää journalistien vapauden ja välttämättömyyden rajoja siinä missä pääomakin.

Groth (*Die unerkannte Kulturmacht*), joka oli myös lukenut Hegelinsä, näkikin asian niin että sanomalehtitieteen erityisen kohteen muodostaa sanomalehden (tai laajemmin: periodisen julkaisun) oma olemus-, olemis- ja toimintapiiri. Hänen mahdollinen rajoittuneisuutensa (en ole kuin vasta alussa tämän mammuttiteoksen lukemisessa) piili ehkä siinä, että hän hyljeksi sanomalehden toisinolemuksia sen identiteetin kustannuksella. Hän on kuitenkin antanut esimerkin sen aukon täyttämiseksi, joka toistaiseksi tekee 'uuden aallon' sanomalehtiteoriasta tarkoittamassani mielessä yksimääreisen.

(b) *Viestintäteoria*. Pietilä¹⁰ on sanonut aivan hiljan saman kuin mihin kritiikissäni olen tähännyt: että 'uuden aallon' viestintäkäsitys on yksiulotteinen (interaktionistinen). Tämän yksimääreisyyden käsittäminen on sen kehityshistoriassa kuitenkin muuttunut sen verran, että Pietilä ei (vielä?) vastineessaan hahmota kritiikkiäni kokonaiskatetta.

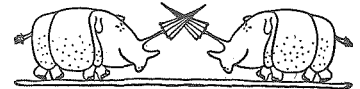
Ajan takaa yksinkertaisesti seuraavaa. 'Uusi aalto' on suhteellisen lyhyen kaarensa aikana horjunut ainakin kahden käsityskannan välillä, joita olen käsitellyt lähemmin myös tämän keskustelun avauspuheenvuorossani. Toisen kannan mukaan viestinnässä (kuten sanomien vastaanotossa) on kyse sanoman ja lukemisen täydellisestä adekvatisuudesta (Raade-juttu = lukijan luenta). Toisen mukaan taasen viestintä on jäljentävää toimintaa vastaanottajan näkökulmasta. Molemmat näistä yksimääreisistä väittämistä eivät voi samanaikaisesti päteä, *ellei* osoiteta niiden olevan jonkin laajemman kokonaisuuden suhteellisia osia. Olen vain halunnut väittää, ettei 'uuden aallon' viestintäteoria (toistaiseksi) ole sellainen kokonaisuus, että sen puitteissa kyettäisiin pitämään käsissä mainitunlaisia erilaisia ja ristiriitaisia määreitä.

Nähdäkseni ongelman ydin on siinä, ettei viestintä liudennu pelkkään aktorien väliseen toimintaan. Viestinnällä on myös toisenlaisia olemus-

määreitä kuin pelkkä interaktio. Se edellyttää esimerkiksi oman erityisen merkitysjärjestelmän (kielen), sen että tämän kieli puhuu maailmasta (tiedon, informaation) tai että tämän kielen välittämät merkitykset ovat myös eriaikaisia suhteessa nykyhetken viestintäakteihin (historiallisuuden). Toisin sanoen vasta kun yhdistämme modernit viestintäteoriat (informaatioteorian, interaktionismin) eräisiin muihin (kuten hermeneutiikkaan) voimme ehkä välttää niihin kaikkiin sisältyvän yksipuolisuuden ja rajatun pätevyyden. 'Uutta aaltoa' tämä useamman perinteen yhdistämisen ja viestinnän monimääräytymisen käsitteellistämisen vaatimus sivuaa myös seuraavan erikseen käsiteltävän ydinongelman osalta.

(c) *Aksiologia*. 'Uuden aallon' kriittikkäisyyksen perusta ja esikuva on Marxin poliittisen taloustieteen kriitikki. Kun Marxin teorian olemusloginen refleksio käsitetään kohdan (a) mielessä yksimääreisenä, viestintämuotojen kriitikki samastuu yhteiskuntakritiikkiin.¹¹ Tämä herättää klassisen syntyperän (Genesis) ja pätevyyden tai käyppyyden (Geltung) ongelman. Se voidaan esittää seuraavana teesinä: toiminnan alkuperästä tai kontekstista ovat erotettavissa sen ilmaiset merkitykset. Esimerkiksi jos sanomalehti historiallisesti syntyy kauppapääoman aikakaudella, se ei tarkoita sitä että sanomalehti 'kantaa' pelkästään kapitalistisesti leimautuneita merkityksiä. Tähän päädyimme jo olemuslogisessa tarkastelussa; koska pääoma ja sanomalehti ovat eri asia, niiden olemus (merkitys) on myös eri. Näin ei voi sanoa, että "tietyllä toiminnalla, joka kehkeytyy pääoman kannalta funktionaaliseksi" on "syntyperä[nsä] siten arvon logiikassa [kurs. TM]"¹². Tällöinhän juuri palataan monoloogiseen olemuslogiikkaan, jossa eri olemismuodot palautetaan yhteen olemukseen. Mutta tämä on juuri se kanta johon 'uusi aalto' -päinvastaisista väitteistä huolimatta - tosiasiassa jatkuvasti palaa.

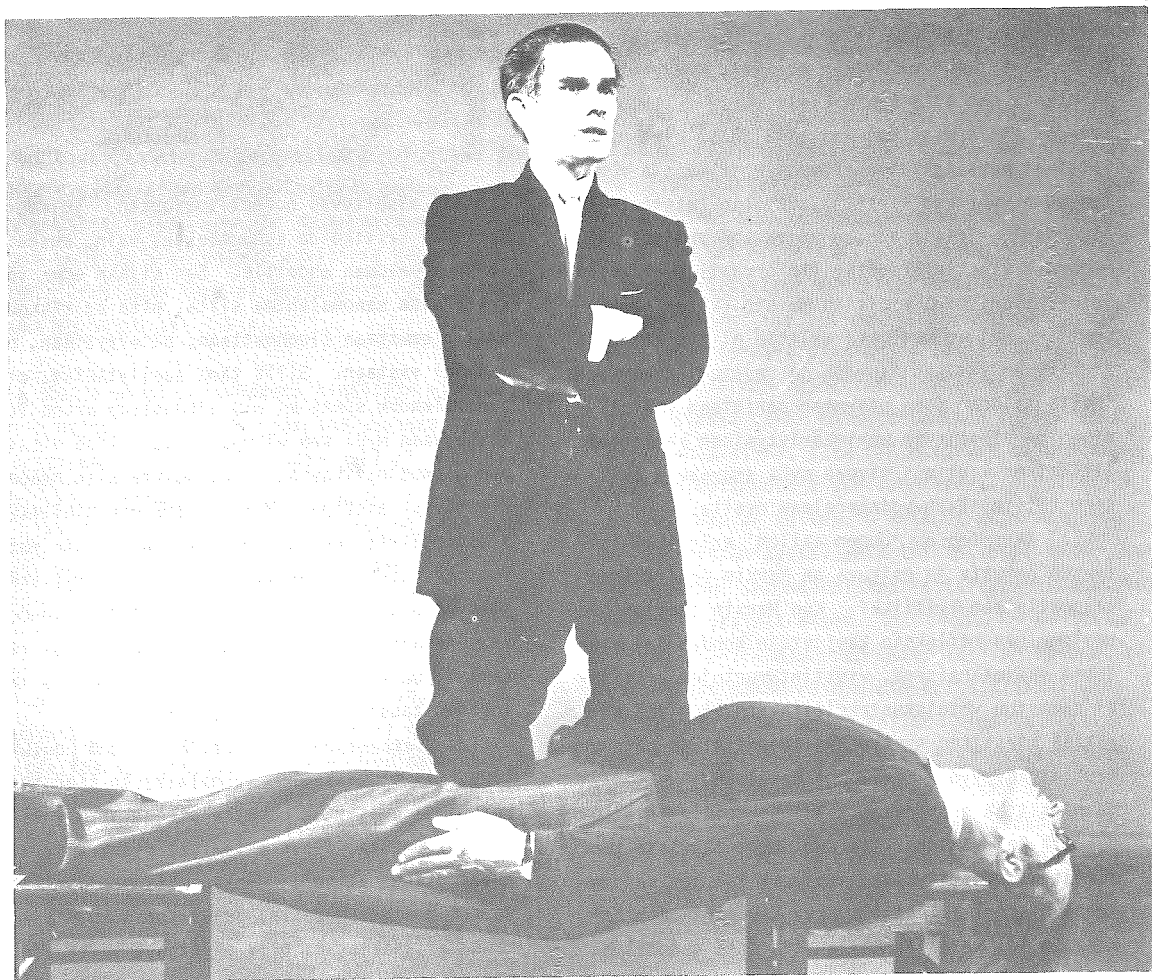
Näin 'uudella aallolla' ei ole muuta arvotettä (aksiologiaa) kuin se, minkä kapitalistisen yhteiskuntamuodostuman yksi ainoa tosi olemus (nimittäin arvo kehityslakeineen) sille antaa. Siksi sen puitteissa on mahdoton käsitteellistää viestinnän omaa arvoluonnetta, esimerkiksi vies-

keskustelua

tintään sisältyvää normatiivisuutta. Voimme esimerkiksi kritikoida sanomalehteä vain, koska se alistuu pääoman ehdoille. Sen sijaan emme voi kritikoida sanomalehteä siitä, että se rikkoo omaa olemustaan (luonnettaan, pätevyyttään, normejaan) vastaan. Sillä tämä edellyttäisi, että sanomalehden synty ei ole ainoastaan arvon logiikassa vaan myös sen ulkopuolella: siinä viestinnän olemuslogiikassa, jonka puitteisiin pääomankin täytyy asettua. Mikäli tämä ero kielletään, viestintäkriitikki ei voi olla muuta kuin yhteiskuntakritiikkiä sinä yksiulotteisena kriittikkinä, joka kohdistuu arvon (päämäärärationalisuuden) laajenevaan itsekehitykseen. Tämä on myös esittämäni 'uuden aallon' kulttuuripessimismin aksiologinen tausta: yksiarvoisuus.¹³

(d) *Tieteenteoria*. Pietilä kieltää koulukuntien tms. olemassaolon suomalaisessa tiedotusopissa ja suosittaa puhetta pikemminkin yhteisestä avaruudesta, jossa erilaiset diskurssit liikkuvat 'sinne tänne'. Hänkin siis edellyttää ykseyden moninaisuudessa, päinvastoin kuin aiemmassa kriitikissäni olen näyttänyt väittävän. Kriittikkini kohde tähtää kuitenkin pitemmälle kuin tällaisen yksinkertaisen ykseyden edellyttämiseen. Asian voi ilmaista seuraavasti. Jos lähdetään Pietilän tavoin siitä, että suomalainen tiedotusoppi on vain monia diskurssikiintopisteitä, joista 'uusi aalto' on kuitenkin jossain normatiivisessa mielessä edistynein (ainakin joissakin kysymyksissä), niin meidän on yksinkertaisen ykseyden sijaan oletettava varsin homogeeninen avaruus, jotta tällainen vertailu on mahdollista. Ei riitä että on kyse vain erilaisista diskursseista; niiden on myös puhuttava yhteismitallisella kielellä samoista asioista. Tällaisen yhdenmukaisuuden ominaisuuden liitämme tieteessä juuri tutkimusperinteisiin tms. (kuten marxismiin). Ja on varsin vaikea kiistää, etteikö suomalaisessa tiedotusopissa olisi vankka marxilainen tutkimustraditio niine muunnelluina, jotka tapaamme myös marxismin kansainväli-

sessä kehityksessä.

Toisin sanoen tieteen (tiedotusopin) kehitys on kiinni niistä teoriaperinteistä, joiden piiriin yksittäiset tutkijat astuvat ja joita he vievät eteenpäin. Siksi on täysin luonnollista, että Pietilä esittää 'uuden aallon' (ainakin joissakin suhteissa) tämän hetken hedelmällisimpänä suomalaisena tiedotusopin tutkimussuuntauksena. Jotta voi olla tieteellistä edistystä, sen mikä edistyy on pysyttävä samana - kuvataakamme sitä sitten vaikka ongelmanasetteluna, paradigmana, tutkimuserinteenä tms. Myös 'uusi aalto' ymmärtyy ainoastaan marxismin teoriahistoriaa vasten tarkasteltuna. Sekään ei ole pelkkää 'sinne tänne' juoksentelua, vaan sillä on määrätty logiikkansa, nimittäin pääomalogiikkansa.

Pietilän tiedotusopin teoriakäsitys edellyt-

tää siten ei yksinkertaista vaan varsin vaativan diskurssiyksyyden, päinvastaisesta diskurssien näennäistä moninaisuutta korostavasta kannastaan huolimatta. Juuri tähän ristiriitaan puhutavan ja asian logiikan välillä kritiikkini tähtää. Sillä Pietilä ei suinkaan oleta ja tyydy siihen, että meillä on monenlaisia diskursseja (esimerkiksi sanomalehtitieteen perinteen hän siirtää avaruutensa ulkopuolelle ilman mitään perustelua), vaan hän asettaa valitsemansa diskurssit edistyneisyysjärjestykseen nähtynä 'uuden aallon' yhdestä keskuksesta.

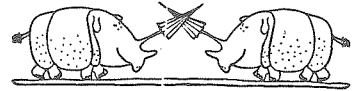
Tämän yhden keskuksen ajatuksen halusin aiemmassa puheenvuorossani juuri kiistää. Toisin sanoen suomalaisenkaan tiedotusopin avaruus ei ole niin yksiaineksinen, että se on jäsennettävissä yhdestä (marxismin) teoriaperinteestä käsin. Jotta voisimme päätyä Pietilän esittämään homogee-

niin diskurssiaurinkokuntaan omine keskuksineen, meidän pitäisi vähintäinkin käydä läpi tiedotusopin monet perinteet. Tätä 'uuden aallon' tiedotusoppitieteentutkimus ei toistaiseksi kuitenkaan ole tehnyt.¹⁴ Mutta muuta en ole halunnut väittääkään kuin, että sen tiedotusopin tiedokuva - väitetystä diskurssimoninaisuudesta huolimatta - on yksi- pikemmin kuin monitasoinen.

(e) *Yhteenveto*. Monologisuus sen eri ilmenismuodoissa ei ole suinkaan sama asia kuin yksinkertaisuus tai älyllinen keveys. Kyse on tietystä maailman luonteen ja sen tiedostamisen logiikasta. Yritän tiivistää edellisen 'uuden aallon' problemaattisten kohtien kritiikkini jäsentämällä sen maailman- ja tiedekuvan, josta minusta viime kädessä näyttää tässä olevan kyse.

Kuvatkaamme ihmistieteen (tiedotusopin) kohdetta inhimillisenä käytäntönä. Periaatteessa tämä käytäntö voidaan nähdä (viime kädessä) joko yksi- tai monimääräytyneenä. Esimerkiksi että ihmisen tuotannollinen toiminta on se alue tai aspekti, joka jäsentää käytännön muiden alueiden tai aspektien luonteen ja keskinäissuhteen. Tai esimerkiksi että ihmisen tuotannollinen, sosiaalinen ja kulttuurinen toiminta (määrittelemättä käsitteitä lähemmin, koska se ei tässä ole tarpeen) muodostavat kokonaisuuden, jossa osien välillä ei ole alue- tai aspektiologista määrävyyttä. Nyt 'uuden aallon' olemuslooginen refleksio tosiasiasa, vaikei aina puheessa, lähtee siitä että inhimillinen käytäntö on homogeenia kahdessa perustavassa suhteessa.

Ensimmäkin inhimillisessä käytännössä sen eri puolet noudattavat viime kädessä yhden olemuksen (keskuksen) logiikkaa. Kapitalismispesifisti tarkasteltuna: ymmärrämme kapitalistisen yhteiskuntamuodostuman ilmiöitä (kuten luonnontieteen tai sanomalehden kehitystä) ainoastaan, kun liitämme ne kapitalismille erityisen yhteiskunnallisuuden, arvon kehityksen viitekehukseen. Arvo antaa inhimilliselle käytännölle sen yhdenmukaisen avaruuden, jossa käytännön eri puolet voivat olla välittömässä kosketuksessa samanpaikkaiseen keskukseensa. *Toiseksi* inhimillisessä käytännössä sen eri historialliset ajat noudattavat viime kädessä yhden olemuksen (ajan) logiikkaa. Jälleen kapitalismispesifisti tarkasteltuna: ymmärrämme kapitalistisen yhteiskuntamuodostuman

keskustelua

ilmiöitä ainoastaan, kun tarkastelemme niitä samaa, nimittäin arvon aikaa elävinä. Se että inhimillisen käytännön eri puolilla voisi olla oma historiallisuutensa - omat 'pitkät kestonsa' ja 'lyhyet aikansa' (Braudel) - on suljettu pois.

Mikäli haluamme mennä eteenpäin ja ylittää (ilmaisun positiivisessa ja negatiivisessa mielessä, *Aufhebungina*) 'uuden aallon' monologisuudeksi nimittämäni onto- ja metodologian, meidän on murrettava samanpaikkaisuuden ja -aikaisuuden paula. Meidän on toisin sanoen pantava liikkeeseen sekä kohde että sen tiedostus: monipaikkaiseen avaruuteen ja sen moniin aikoihin, missä diskurssimme kiertää ei satelliittina eikä sikinsokin vaan seuraten itse asiaa sellaisena kuin se päämaailiaan lähenevällä kiertoradallamme meille ilmenee.

3. Päätellen Pietilän vastineesta, joka on ensisijassa kohdistettu Pertti Hemänukselle (mutta ohimennen myös Ilkka Niiniluodolle ja Juha Manniselle sekä hieman laveammin allekirjoittaneelle), hän kokee tulleen varsin järjestelmällisen väärinymmärryksen kohteeksi. Ehkä voisin sanoa jotain samaa itsekin. Pietilähän ei vastineessaan¹⁵ väitä ainoastaan, että hän tulkitsee omia tekstejään paremmin kuin minä, vaan että hän tulkitsee myös minun tekstejäni paremmin kuin minä: minä en toisin sanoen ymmärrä ainoastaan Pietilää vaan myös itseäni väärin. Se on hyvinkin mahdollista. Mutta jos väärinymmärrys on omalla kohdallani mahdollista (ja ehkäpä tosiasiallista), ei kai se Pietilänkään tapauksessa ole periaatteessa poissuljettua. Tämän periaatteen mahdollisuuden Pietilä on kuitenkin toistaiseksi jyrkästi kiistänyt.

Palaamme viime kädessä (tieteelliseen) viestintään. Siinä että ymmärrämme väärin meille välitettyjä sanomia ei ole mitään outoa eikä patologista. Se on kaiken viestinnän pikemminkin normaali- kuin poikkeusilmiö. Tämä koskee myös tieteellistä viestintää: joskus kokonainen uusi käänteentekevä tieteellinen löydös voidaan sen

lähiympäristössä ymmärtää väärin (ja yrittää esimerkiksi sekä tieteellisin että epätieteellisin menetelmin tukahduttaa). Väärinymmärrys muuttuu tieteessäkin häiriötilaksi, kun siitä tulee järjestelmällistä: kun luovutaan keskusteluyhteydestä, lakataan ottamasta vastapuoli vakavasti, otetaan käyttöön ulkotieteellisiä keinoja tms.¹⁶ Jokaista tiedeyhteisöä keskusteluyhteisönä uhkaavat nämä viestinnän omaan rakenteeseen sisältyvät karikat. Myös tiedotusoppineita, jotka tutkivat viestinnän erityistä olemusta, sitoo sen objektiivinen logiikka.

Tarmo Malmberg

Vitteet

¹PIETILÄ, Veikko. Hukkuvan ääni uussubjektivismi suosta. *Tiedotustutkimus*, 6 (1), 1983, 32-3.

²MALMBERG, Tarmo. Identiteettiä etsimässä: kommentti V. Pietilän esitykseen. *Tiedotustutkimus*, 5 (4), 1982, 13-21. Huom!: artikkeliin sisältyvät painovirheet on korjattu *Tiedotustutkimuksessa*, 6 (1), 1983, 76.

³PIETILÄ, Veikko. Varsitietä pitkö? *Tiedotustutkimus*, 5 (4), 1982, 3-12, 103.

⁴Tätä kytkentää olen perustellut toisaalla hieman laajemmin, ks. MALMBERG, Tarmo. 1., 2. ja 3. aalto. *Tiedotustutkimus*, 4 (4), 1981, 83-4.

⁵Käsitystä suomalaisen tiedotusopin kahdesta marxilaisesta 'aallosta' olen käsitellyt toisaalla, ks. MALMBERG, Tarmo. Marxismi suomalaisessa tiedotusopissa. *Tiede & edistys*, 6 (3), 1981, 24-38.

⁶Olen toisaalla (ks. viite 4) perustellut 'uuden aallon' ja pääomalogiikan suhteen. Muuten viitataan pääomalogiikan teoriataustan, solmukohtien ja kritiikin osalta Sakari Hännisen vaikeaan mutta antoisaan esitykseen: Aika, paikka, politiikka. Marxilaisen valtioteorian konstituutiosta ja metodista. *Tutkijaliiton julkaisusarja*, nro 17. Oulu, 1981.

⁷Ajatuksen digitaalisesta (ja analogisesta) yhteiskuntakäsityksestä olen esittänyt hieman laajemmin: Viestintä ja kulttuuri. Tekstejä viestinnän teorian ja tutkimuksen kulttuuriteoreettisista perusteista (1978-81). *Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, julkaisuja, sarja C*, nro 2, 1981, s. 134.

⁸PIETILÄ, V., Hukkuvan ääni..., s. 32.

⁹Kauko Pietilä nimittäin torjuu selkeästi tämän sisältöisen aiemman kritiikkini (vrt. viite 4). Ks. HEMÄNUS, P. & PIETILÄ, K. *Seitsemin erää journalismista*. Tampere, Vastapaino, 1982, 218-220.

¹⁰PIETILÄ, Veikko. Praksistin parkaisu: vastinetta Manniselle ja Niiniluodolle. *Tiede & edistys*, 8 (1), 1983, 75.

¹¹Tätä teemaa olen kehittänyt myös artikkelissani: From Information Theory to the Study of Culture. Trends in Finnish Communication Theory and Research. *NORDICOM-Information*, nr 2-3, 1982, 5. Huom!: artikkelin painovirheistä korjattu versio on ilmestynyt lehden numerossa 4, 1982, liitteenä.

¹²PIETILÄ, V., Varsitietä pitkö?, s. 9.

¹³Viimeisimmässä kehitysvaiheessa 'uusi aalto' (K. Pietilä) on alkanut tosin kehittää myös dualismin hallitsijat-kansa pohjalta hajautettua (aksio)logiikkaa. Jätän tämän avauksen esitystapataloudellisista syistä tarkasteluni ulkopuolelle.

¹⁴Veikko Pietilän sinällään ansiokas tiedotustutkimuksen suuntausten esittely ja erittely rajoittuu lähinnä ns. *mass communication research* -perinteisiin, ks. PIETILÄ, Veikko. Tiedotustutkimus: teitä ja tienviittoja. *Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, julkaisuja, sarja C*, nro 3, 1982. Käsityksen siitä, minkälaisen diskurssimoninaisuuden Pietilän avaruus sulkee pois, saa esimerkiksi teoksesta: MORAGAS, Miquel de. *Teorias de la Comunicación*. Barcelona, Gustavo Gili, 1981. Ja myös Moragas on valikoiva: hänen viestintätutkimuskäsityksensä ei ulotu perinteellisiin (kuten hermeneuttisiin) variantteihin.

¹⁵Artikkeliin sisältyvä lause "Edelleen" viittaa siihen, että Pietilän kieltävä argumentaatio kohdistuu jokaiseen (myös oman kantani ja 'uuden aallon' suhdetta koskevaan) väittämäni. PIETILÄ, V., Hukkuvan ääni..., s. 33.

¹⁶Tieteellisen viestinnän nähdäkseni pimentoon jääneitä häiriöilmiöitä olen käsitellyt hieman laajemmin artikkelissani: Tieteellinen viestintä ja kirjasto. *Kirjastotiede ja informatiikka*, 1 (3), 1982, 73-7.

Miten provokoida yleisö etsimään 'totuuksia'?

Ryhmä dokumenttielokuvan tekijöitä Suomesta ja Saksan Liittotasavallasta on lehtitietojen mukaan viettänyt yhteisen viikonlopun Östersundomissa ja keskustellut ilmeisen vakavasti alansa ongelmista. Tietoni tästä keskustelusta perustuvat yksinomaan Erkki Astalan referaattiin, joka otsikolla "Dokumentaristien peruskysymyksiä/ Kuvien taistelu ja sissistrategia" julkaistiin *Helsingin Sanomissa* 21.9.1983.